Мустафа Шокай

*(25 желтоксан 1890 ж-
27 желтоксан 1941 ж)*

Prezi

Жоспар:

- Өмір баяны
- Ұлы тұлға...
- Мемлекеттік Думада жұмыс істеуі...
- Түркістан үкіметінің мүшелері...

Prezi

Омір баяны:

Кызметі: публицист, когам жане мемлекет кайраткері
Туган куні: 1890 жыл
Туган жері: Сырдария губерниясы, Наршокы
Азаматтыгы: казак елі
Улты: казак
Кайтыс болган куні: 1941 жыл
Кайтыс болган жері: Берлин

*Ол – Алаш козгалысынын тол перзенті, Алаш идеялары мен мураттары аясында канаттанган, казак, озбек жане баска да туркі халыктарынын улттык бостандыгы ушін куресінін стратегиясы мен тактикасын айкындаган кайраткер. 1910 жылы **Санкт-Петербург** университетіне окуга тускен кунінен бастап М.Шокай дуниетанымынын калыптасуы, бір жагынан, туркішілдік-мусылмандык козгалыстын (С.Жанторин), екінші жагынан “**батысшылдар**” демократиялык-либералдык козгалысынын, А.Бокейханов ыкпалымен отеді.*

1914 жылдык коктемінде Мустафа Петербургте окып журген туркі жастарынын патша укіметінін ислам діні жониндегі саясатына байланысты баспасоз бетінде жарияланган ондеуіне катысады. Оган сол кезде империя астанасындагы 31 озбек, татар, башкурт, казак студенттері кол кояды. Мунын озі Мустафанын саяси козгалыска біржолата тартылуынын, Улттык мудде жолындагы курескерлер катарынан берік орын алгандыгын корсетеді. Туркі халыктары тарапынан сойлейтін буркеншік діни курылымдар мен басылымдарды уйымдастыру аркылы патша укіметінін улт-азаттык козгалысын іштен болдіруге багытталган арандатушылык саясатынын кауіптілігін жете тусінуі, ол жонінде оз пікірін ашык білдіруі, М.Шокайдын саяси уйымынын калыптасып, шындала тускендігінін куасі еді.

- **Мұстафа Шоқай.** Көрнекті қоғам және мемлекет қайраткері, түрік халқының даңқты күрескері Мұстафа Шоқай 1890 жылы Сырдария губерниясы Ақмешіт уезіне қарасты (қазір Шиелі ауданы) Наршоқы деген жерде туған. Ауыл молдасынан хат танығаннан кейін 1902 жылы Ташкенттегі ерлер гимназиясына оқуға қабылданады. 1912 жылы Санкт-Петербург Императорлық университетінің заң факультетін бітірген. Ағылшын, француз, түрік, өзбек, орыс тілдерін білген. Студенттік жылдары империя астанасындағы демократиялық қозғалыстарға қатысады.

Улы тулга...

Тулгалар. Алаш арыстары. Мундай жандар туралы Елбасы ***Н.Назарбаев:*** ***“Улы тулгаларын білмейінше, бірде-бір дауірді дурыстап тану мумкін емес. Адам тарихынын айнасынан біз тарих кушінін журісін гана андап коймаймыз, онын рухын, тынысын сезінеміз. Сондыктан халкы мен елінін алдындагы оздерінін перзенттік парызын айкын да анык тусінген, кандай да киын-кыстау жагдайда оны адал орындаудан жалтармаган адамдар кай дауірде омір сурсе де, дайім журтынын азаматы болып кала бермек. Тарихтын кай кезенінде болсын, олар озултынын бетке устар мактанышы болып келген”****, дейді. Сондай тулгалардын бірі – Мустафа Шокай.*

еялары мен мураттары
да туркі халыктарынын
ы мен тактикасын
ербург университетіне
нымынын калыптасуы,
лыстын (С.Жанторин),
лык-либералдык
журген туркі

Prezi

Мемлекеттік Думада жумыс істеуі...

Акпан тонкерісіне дейін Алаш кошбасшысы А.Бокейханмен бірге Ресей Мемлекеттік Думасынын мусылман фракциясында хатшы кызметін атнарады. 1916 жылгы дурбелен кезінде Туркістан жане жалпы казак жеріндегі бассыздыктарды ашкерелеп, Мемлекеттік Думага арнайы кужатты маліметтер усынады. Сойтіп, осыган байланысты комиссия куруга себепші болады. 1917 жылы тонкерістер тусында мыкты Туркістан мемлекетін кору идеясын устанады. Ташкентте «Бірлік туы» газетін ашады.

(Түркістан автоно

- Орынбордағы Алаш қайраткерлерімен тығыз байланыс ұстайды. Алаш партиясы құрылатын бірінші жалпықазақ сиезінің де, Алаш автономиясы жарияланатын екінші жалпықазақ сиезінің де ұйымдастыру және өткізу жұмысына белсене қатысады. Алғашқы сиезде «Шора-и-ислам» жұмысына қатысатын 8 қазақ өкілінің бірі болып сайланады. Екінші сиезде Алашорда үкіметі — Ұлт кеңесіне Сырдария атынан кіреді. 1917 жылы Жаңа Марғұланда өткен өлкелік мұсылмандар кеңесінде қайраткер Бүкілтүркістандық мұсылмандардың құрылтайын Қоқан қаласына шақыру туралы бастама көтереді. Қарашада Қоқанда Түркістан автономиясын жариялау шарасына бастан-аяқ қатысады.

- Мұсылмандарының IV төтенше құрылтайына қатысуы
- Түркістан аймағы үшін осы ерекше жиын — 1917 жылы 26 қараша күні Қоқанға шақырылған өлке мұсылмандарының IV төтенше құрылтайы еді. Аталған құрылтай 26-27 қараша аралығында өтті (жаңаша ресейлік жыл санау бойынша 9-10 желтоқсан). Бұған Сырдария, Закаспий, Самарқан, Фергана, Жетісу облыстарынан 200-ден аса делегат қатысты. Олардың ұлттық құрамы да айрықша: қазақ, өзбек, түркімен, қырғыз, әзірбайжан, тәжік, орыс, украин, поляк, еврей т.б. Бұл оның халық деген ұғымды Түркістанның тарихи тағдырымен байланыста қарағанын көрсетеді.

- Осы жиын делегаттары 27 қараша күні «Түркістан территориялық автономиясын» жақтап, дауыс берді. Өз атымен айтсақ — Түркістан мұхтарияты. Аталған IV құрылтай Түркістан автономиясының немесе Түркістан мұхтариятының «Халық кеңесін» (мұны бүгінгі парламентпен салыстыруға болады) сайлады. Оған 36 түркістандық (Түркістанның жергілікті халқынан шыққандар) және 18 өзге ұлт өкілдері енді. Халық кеңесінің төрағалығына — Серәлі Лапин, кеңес басшылығы құрамына — Мұстафа Шоқай, Убайдулла Хожаев, Махмұтқожа Бехбуди сайланады.

тік Думада жумыс істеуі...

...ісінен кейін Алаш
А.Бокейханмен бірге

Түркістан укіметінін мушелері...

(Түркістан автономиясынын туы)

Түркістан автономи
олар «уакытша укім
мына тулгалар:Муст
министрі. Осы кез
кошбасшыларына гас
шоре болып калган
байланысты кейін бі
пікірталасты есіне ал
жумыс кушін апару
ушыктырмау ушін ал
М.Шокай ондай куш ка
жіберу» маселесін кун т

- Сонымен Түркістан үкіметінің мүшелері мына тұлғалар: Мұхамеджан Тынышбайұлы — Үкімет төрағасы және ішкі істер министрі; Мұстафа Шоқай — Ұлттық кеңес төрағасы және сыртқы істер министрі; Шаһислам Шахиахметов Үкімет төрағасының орынбасары және қаржы министрі; Әбдірахман Оразайұлы — кейінгі ішкі істер министрі; Үбайдулла Хожаев — әскери істер министрі; Насырхан төре — халық ағарту министрі; Мірәділ Мырзахметов — әлеуметтік істер министрі; Хидаятбек Юрғули Ағаев — ауылшаруашылығы министрі; Әбитжан Махмұт — азық-түлік министрі; Саломон Гердфельд — азшылық ұлт өкілдерінің министрі.

Түркістан автономиясының Халық кеңесі үкімет жасақтауды қолға алды. Мұны олар «уақытша үкімет» деп белгіледі. Сонымен Түркістан үкіметінің мүшелері мына тұлғалар:Мұстафа Шоқай – ұлттық кеңес төрағасы және сыртқы істер министрі. Осы кезде М.Шоқай бастаған зиялылар азшылық ұлт өкілдері көшбасшыларына ғасырлар бойы азапталған Түркістан тағдырына және шөре-шөре болып қалған өз тағдырына ақыл көзімен қарауды сұрады. Осыған байланысты кейін бір еңбегінде Мұстафа 1917 жылы Петерборда болған бір пікірталасты есіне алыпты. Мәселе мынада екен, Уақытша үкімет Түркістанға жұмыс күшін апару жайын қарайды. Сонда түркістандықтар жағдайды ушықтырмау үшін алдағы 25 жылда өлкеге жұмысшыларды әкелуді сұраған. М.Шоқай ондай күш қажет болса, «орыстардың орнына татар мен башқұртты жіберу» мәселесін күн тәртібіне қояды...

Prezi

- Ал енді М.Шоқай түркістандықтардан тек жақсылық көрді деу де ақылға сыйымсыз. «Бірлік туы» газетіне 1918 жылы 18 наурызда жарияланған «тау арасынан» жасырын жолданған әйгілі хатында оны Гаухана, Маймүбәрак, Құмбаста сарттары қалай өлтіре жаздағаны жазылған. Түркістан автономиясын қырған большевиктік қара күш пен жергілікті бағдарсыз оспадар күштің айырмасы шамалы еді.

- Түркістан автономиясының үкімет басшысына сайлануы
- 1918 жылы қаңтарда Түркістан автономиясының алғашқы үкімет басшысы М.Тынышбаев өз еркімен жұмыстан босағанда, М.Шоқай осы қызметке сайланады. Большевиктер бұл автономияны ақпанда қанды қырғынмен таратты. 1918 жылы қыркүйекте қайраткер Самарада бас қосқан Ресейдің азаттық жолындағы күрескерлерінің Құрушы мәжілісіне (Комуч) қатысады. 1919 жылы ақпанда Түркістан мемлекеті бағдарын одан әрі қозғау үшін Бұхар әмірлігі мен Закаспийдегі ағылшын корпусы басшылығымен келіссөзге Ашхабатқа келеді. Сол жылы Баку мен Тифлисте сәл аялдап, (гүржі жерінде «Яни дүния», «Шафак» атты газеттер шығарысып, «Вольный горец» басылымына атсалысады) Стамбулға

- Өмірінің соңғы жылдары
- Түркия арқылы алғаш Германияға, сонан соң Францияға барып орнығады. Эмиграцияда «Жаңа Түркістан», «Жас Түркістан» журналдарын шығарып, кеңестің озбыр саясаты туралы зерттеулер жазады. Қайраткер 1941 жылы 27 желтоқсанда Берлинде жұмбақ жағдайда қайтыс болады.

Мустафанын 1886 жылы 7 кантарда Сыр бойында Сулутобе секілді ауылда, кірпіштен салган казагы уйде дуниеге келіп, саясатты биік тугырына котерілуі кобіміз ушін тангаларлык жагдай. Бала кунінен киіз казактык тарбиесін алады. Осылайша он торткe толар-толмас жасоспірім бейшаранын козіндегі жасты суртіп, аділеттік кауылын нускауга жарап калады. Ел ішіндегі алеуметтік тенсіздіктерді таныn біле бастайды. Туркістан халкынын гамында бір касиет пен кесапатты омірге токиды. омірден осы кезде алган екінші сабагы – орыс октемдігі.

Prezi

Ташкенттегі орыс ұлты мен жергілікті халық арасындағы әлеуметтік теңсіздікті, келіспеушілікті көзімен көрді. Ұлтжандылық сезімін оянуына алдымен орыс шовинизмі ықпал етті. Алғашында орыс алпауыттары мен патшаның Ресейдің отаршылық саясатына саналы түрде қарсы шыққан, интеллект төрінде көрганды.

Prezi

Галым А.Такенов пен М.Койгелдиев жазгандай «Генерал іске тынгылыкты, орысша сауатты казак жігітін оз кенесіне тілмаш етіп алмакшы болады». Бул маселенін бір кыры.

Prezi

Казак халкынын біртуар мемлекет кайраткері, ірі саяси тулгасы Мустафа Шокайга арналып Францияда саябак ашылып, мусіні койылды. Казакстан президенті Нурсултан Назарбаевтыу казан айынын 27-28 кундері Францияга барган сапары кезінде Мустафа Шокайга арналган саябак онын мусіні сомдалга ескерткіштін тусаукесері расімі откізілді.

Prezi

Prezi

Абдіуакап Қара: Мұстафа Шоқай мұралары толық насихатталмай жатыр...

Желтоқсанның 27-сінде Мұстафа Шоқайдың өмірден өткеніне 69 жыл толды. Азаттық радиосы осыған орай Мұстафа Шоқай еңбектерін зерттеп жүрген ғалым, Стамбулдағы Мимар Синан университетінің профессоры, «Мұстафа Шоқай» кітабының ауторы Абдіуақап Қарамен сұхбаттасты.

Ғалым Мұстафа Шоқай мұраларын кино өнері мен әдеби шығармалар арқылы насихаттау қажет дегенді алға тартты. «Өйткені ғалымдардың еңбегі санаулы адамдардың қолында ғана қалады» деді. Абдіуақап мырза Шоқай тұлғасын танытатын әдеби шығармалар мен кино туындылар көбірек болса дейді.

Ол алаш қайраткері Мұстафа Шоқайдың «Яш Түркістан» журналы толығымен қазақ тіліне аударылса екен деген ойын айтады.

– Мұстафа Шоқайдың ең үлкен еңбегі бірі, менің ойымша, «Яш Түркістан» журналы. 1929 жылдан 1939 жылға дейін бұл журналдың 117 саны шыққан еді. Бірақ бәрі толық аударылып, қазақ тіліне аударылған жоқ. Тек сол журналдағы Мұстафа Шоқайдың белгілі мақалалары ғана екі том болып жарық көрген еді. Бірақ ол жеткілікті емес. Барлығы толық аударылып, жастарға таныстырылуы тиіс, – дейді ғалым.

Prezi

Мустафа Шокай

(25 желтоксан 1890 ж-
27 желтоксан 1941 ж)

Абдіуан

Желток
омірден
осыған
журген
университ
кітабы
сухбатт

Prezi